

Posudek školitele na disertační práci JUDr. Pavla Pechance „Přímá demokracie v České republice“

Téma práce autora je nepochybně významnou součástí diskuse o demokracii vůbec a jejich formách v České republice zvlášť. Autor navazuje na své předchozí stati, které byly publikovány i na svou písemnou práci magisterskou. Autor se školitelem konzultoval v průběhu svého studia jednotlivé etapy své práce.

Posuzované dílo je rozděleno do 5 částí, obsahuje závěr, seznam použité literatury a cizojazyčné resumé.

I když dle názoru školitele hodnocení práce je věcí oponentů, přesto chci upozornit na některé aspekty.

K východiskům autorovy práce patří odlišovat ústavně právní a politický přístup. V zásadě se mu to daří. V části označené názvem „Demokracie“ vymezuje především různé formy přímé demokracie. Největší pozornost věnuje referendu, které klasifikuje podle různých hledisek, v zásadě přijímaných ve státovědecké literatuře. Tato klasifikace mu umožňuje odlišit různý stupeň aktivní účasti občanů při realizaci přímé demokracie. Velkou pozornost věnuje také peticím a institutu „Recall“ známého především z USA. I když sám považují zařazení petice mezi formy přímé demokracie za sporné, autor přináší řadu přesvědčivých argumentů pro opačný názor.

Hlavní těžiště pozornosti autora v tomto díle spočívá v kapitolách věnovaných přímé demokracii v České republice a v analýze jednotlivých pokusů v Parlamentu o zavedení referenda a případně i lidové iniciativy jako trvalých institutů účasti lidu na správě státu. Vývoj stanovisek rozhodujících politických sil v České republice k problematice přímé demokracie může být aktuální v současné době. Dlouholetý odpor proti přímé demokracii ve stanoviscích Občanské demokratické strany se zřejmě v posledních letech mění v souvislosti se snahami o posilování orgánů Evropské unie. Ukazuje to i současné rozhodnutí nejvyššího orgánu ODS k problematice eura. Tím spíše se ukazuje potřebné analyzovat instituty přímé demokracie z hlediska teoretického i v oblasti praktických důsledků. Autor se o to úspěšně pokusil. Cenné jsou i širší komparativní pohledy jeho práce.

I když programově odmítá ideologizující pohled na danou problematiku, ne vždy se mu to daří. Ukázal bych to na části, v které hodnotí z hlediska přímé demokracie „únorový puč“. Československý ústavodárce již v Ústavní listině od roku 1920 k přímé demokracii přistupoval velmi zdrženlivě na rozdíl od příslibů, které byly učiněny ve Washingtonské deklaraci. Pojetí referenda v této ústavní listině bylo nepraktické a z teoretického hlediska

trojdílnosti moci sporné. Je pozoruhodné, že předseda KSČ Kl. Gottwald, když v diskusích o ústavě v letech 1946-1948 odmítal přímou demokracii, používal stejných argumentů, jako ústavodárci z roku 1920, když hovořil o tom, že komunisté nechtějí nové Bonaparty a využívání referenda. Brzo poté však byla zničena jak reprezentativní demokracie, které se Gottwald dříve dovolával, tak i demokracie přímá. Přesto formou petic (v oblasti tzv. mírového hnutí) nebo všelidových anket tato moc některé formy přímé demokracie využívala zejména k propagandistickým účelům.

Z těchto důvodů se domnívám, že je užitečné ukázat, že různé formy demokracie mohou být využívány k její realizaci i při jejím popírání a nejdůležitější je vztah ke skutečné suverenitě lidu.

V úvodu práce autor výstižně ukazuje na úspěšnost přímé demokracie již v antické společnosti, kde se jednalo o malá společenství. V závěru práce se zabývá významem přímé demokracie k Evropské unii po Lisabonské smlouvě v souvislosti s omezením „deficitu demokracie“, kterému chce Evropská unie čelit. Má jistě pravdu v tom, že přímá demokracie souvisí s obecnou politickou kulturou. Nepochybně souvisí také s tradicemi každého národa. Jiné tradice jsou ve Švýcarsku a jiné v české společnosti. Současná skepse ve vztahu k roli politických stran v parlamentní demokracii v České republice by mohla být léčena také využíváním forem přímé demokracie místo populistických snah o využití forem autoritativního státu.

Velkým přínosem práce dr. Pechance je také jeho analýza uplatnění demokratických prvků v soudnictví. Je to téma opomíjené, ačkoliv mu byla v minulosti věnována značná pozornost. Autor se tak neomezuje jen na oblast moci zákonodárné a výkonné, ale i na sféru soudního rozhodování, které v tradičních demokraciích – na evropském kontinentě i v USA má velkou tradici.

Některá drobná pochybení jsem autorovi vytkl při osobním jednání o rukopisu.

Domnívám se, že práce dr. Pavla Pechance může vyvolat velkou pozornost, je kvalitní a je hodna toho, aby se stala vhodným základem pro obhajobu a byla uveřejněna.

prof. JUDr. Václav Pavlíček, CSc.

školitel

V Praze dne 26.10.2011